

VAI TRÒ CỦA NGÔN NGỮ HÌNH ẢNH TRONG THIẾT KẾ ĐỒ HỌA

NGUYỄN THANH HẢI

Email: thanhhaimtud@gmail.com

Trường Đại học Nghệ thuật, Đại học Huế

THE ROLE OF THE VISUAL LANGUAGE IN GRAPHIC DESIGN

TÓM TẮT

Thiết kế Đồ họa bao gồm nhiều lĩnh vực như thiết kế quảng cáo, thiết kế bao bì, thiết kế logo, thiết kế poster... đều sử dụng ngôn ngữ tạo hình. Trong các thành phần của thiết kế đồ họa thì “Hình ảnh” có vị trí quan trọng, chứa đựng những yếu tố thông báo, thông tin... để biểu đạt thông điệp.

Ngôn ngữ hình ảnh trong Thiết kế đồ họa thể hiện “Trình độ” và “Thước đo nghề nghiệp” của Nhà thiết kế, đồng thời thể hiện sự văn minh và thẩm mỹ của một quốc gia, của xã hội... Với sự phát triển của đời sống hiện đại, kinh tế, khoa học kỹ thuật và công nghệ đã tác động đến ngôn ngữ hình ảnh trong thiết kế đồ họa, tạo ra sự đa dạng về hình thức biểu đạt, góp phần kiến tạo một xã hội hoàn thiện và sung túc.

Từ khóa: Hình ảnh, ngôn ngữ hình ảnh, thông điệp, tín hiệu, thiết kế đồ họa

ABSTRACT

Graphic Design covers many fields such as advertising design, packaging design, logo design, poster design which is all using visualization language. In the elements of graphic design, "Image" has an important position, containing informational elements, information, etc. to express the message.

The visual language in Graphic Design shows "Levels" and "Measure of career" of the Designer, at the same time expressing the civilization and aesthetics of a country, of society, etc. With the development of modern life, economics, science, technology and technology have affected image language in graphic design, creating a diversity of expressions, contributing to creating a complete society and well-off.

Keywords: Image, visual language, messages, signals, graphic design

1. Ngôn ngữ hình ảnh

Hình ảnh đóng vai trò quan trọng trong đời sống xã hội. Từ xa xưa con người đã dùng hình ảnh để giao tiếp, phản ánh cảm xúc và suy nghĩ, minh chứng là các bức tranh vẽ trên vách và trần trong các hang động, tiêu biểu như các hang Lascaux¹ (Pháp), Altamira² (Tây Ban Nha)

Tranh trong hang Lascaux

Nhờ những bức tranh vẽ trong hang động đó mà chúng ta hiểu biết về lịch sử, sinh hoạt, tâm tư, ước vọng và những suy nghĩ của con người thời tiền sử.

Những ký hiệu, tín hiệu rồi dần phát triển thành hình ảnh là yếu tố tiền thân của chữ viết. Có thể coi những hình ảnh vẽ trên vách đá và trần hang động đó là những trang sử bằng hình ảnh đầu tiên của nhân loại. Qua các bức tranh vẽ trên các hang động thời tiền sử chúng ta nhận thấy rằng ngôn ngữ hình ảnh là một dạng ngôn ngữ rất sơ khai, dễ hiểu, là công cụ để con người thể hiện suy nghĩ - tư duy của mình. Theo các nhà nghiên cứu khoa học các thông tin của cuộc sống được não bộ con người xử lý, những thông tin dưới dạng hình ảnh được não bộ xử lý rất nhanh, còn những thông tin dưới dạng chữ viết thì não bộ phải vận dụng khả năng tư duy, phân tích và tổng hợp để xử lý. Ngôn ngữ hình ảnh có trước, ngôn ngữ chữ viết có sau. Suy nghĩ của con người nhận thức từ các yếu tố cụ thể, cho nên ngôn ngữ hình ảnh thường dễ tiếp thu nhất.

Nếu so sánh “Hình ảnh” trong quan hệ với các yếu tố khác thì “Hình ảnh” thường tác động trực tiếp đến sự tiếp nhận của con người hơn, ví dụ trong mối quan hệ

ARTS

giao tiếp gồm yếu tố “Hình ảnh” với “Lời nói” thường có mối quan hệ mật thiết. “Hình ảnh” và “Lời nói” thường đi đôi với nhau, nhưng thực ra thì theo logic “Hình ảnh” thường được hiểu nhanh hơn “Lời nói”, bởi “Hình ảnh” cho con người nhiều thông tin cùng lúc trong một tổng thể, có khi là sự liên tưởng liên quan, còn “Lời nói” cần phải có nhiều thời gian và có khi phải cần nghe nhiều lời hơn để hiểu.

Trong lĩnh vực hội họa, trong các yếu tố ngôn ngữ như đường nét, màu sắc, hình khối, bố cục... thì màu sắc là yếu tố ngôn ngữ chủ đạo, màu sắc là thuộc tính, là thành phần biểu đạt của “Hình ảnh”, cho nên thường thức, đánh giá và hiểu biết cái đẹp của một bức tranh là phải đọc được ngôn ngữ biểu đạt của bức tranh (trong đó ngôn ngữ của hình ảnh đóng vai trò quan trọng) chứ không cần thông tin giải thích bằng chữ viết. Người Đức có câu “Một bức tranh mang ý nghĩa của hơn một ngàn từ” Như vậy “Hình ảnh” cũng có thêm chức năng truyền đạt cảm xúc (điều này thể hiện rõ nhất trong nghệ thuật Hội họa). Qua nghiên cứu người ta nhận xét rằng, “Hình ảnh” có ngôn ngữ biểu hiện đặc biệt, có chức năng: mang tính thông báo, thông tin, liên tưởng, định hướng và truyền đạt cảm xúc.

Bản chất của ngôn ngữ hình ảnh là sự cô đọng về mặt tạo hình, khái quát, tượng trưng, ước lệ và có tính nhất quán... có khi chúng thay thế ngôn ngữ chữ viết hoặc lời nói để thể hiện thông điệp, theo nguyên tắc thể hiện càng ít thông điệp càng rõ ràng. Ví dụ biểu tượng “Cấm hút thuốc” rất quen thuộc là hình tượng điều thuốc, có yếu tố thông báo bằng hình ảnh như vòng tròn và gạch chéo màu đỏ, những quy ước tạo hình đó trở thành quy ước mang tính quốc tế. Nếu các yếu tố biểu thị bằng ngôn ngữ hình ảnh ngược lại (màu xanh, không có gạch chéo) thì hàm nghĩa ngược lại.

“Cấm”

“Không Cấm”

Qua các kiến thức diễn giải trên có thể định nghĩa: “Ngôn ngữ hình ảnh ngày nay là một dạng biểu hiện của nghệ thuật thiết kế Đồ họa chứa đựng các yếu tố thông tin bằng ngôn ngữ tạo hình để truyền tải thông điệp.” (Nguyễn Thanh Hải)

2. Ngôn ngữ hình ảnh và sự phản ánh

Ngôn ngữ biểu đạt của “Hình ảnh” gồm các yếu tố tạo hình như: đường nét, màu sắc, hình khối, mảng, ánh sáng...

Các yếu tố đó quy tụ thành hình ảnh thống nhất.

“Sự phản ánh” có thể hiểu là sự biểu đạt của Hình ảnh bằng tư duy và ngôn ngữ thiết kế.

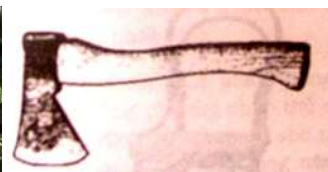
Nhà thiết kế phải “phản ánh” lại “hình ảnh” đó bằng thông điệp thông qua các yếu tố biểu hiện. Sự phản ánh hình ảnh đó phải có giá trị về tư tưởng và thẩm mỹ, muốn đạt được điều này nhà thiết kế nói chung và thiết kế Đồ họa nói riêng phải có kiến thức rất rộng, am hiểu tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội. Các kiến thức xã hội bao gồm: văn hóa, lịch sử, nghệ thuật, triết học, mỹ học, xã hội học. Các kiến thức chuyên môn gồm: Trang trí, hình họa, giải phẫu, tin học, các kiến thức về vật liệu học, tiêu chuẩn hóa, đặc biệt là kiến thức về Ergonomics³.

Bên cạnh đó Nhà thiết kế phải có năng lực tư duy của “Cái nhìn” có nghĩa là phải có con mắt tinh tế, (nhìn nhận cả bản chất chứ không ở cái bề ngoài của sự vật hiện tượng. Có cái nhìn khác cái nhìn của người bình thường).

Năng lực nhìn nhận thế giới qua hình ảnh của nhà thiết kế vô cùng quan trọng bởi chính sự nhìn nhận, đánh giá và hiểu biết là cơ sở để nhà thiết kế “phản ánh lại” bằng thông điệp của mình. Như vậy “Hình ảnh” và “Sự phản ánh” trở thành thước đo khả năng và trình độ của nhà thiết kế.

Hòn đá trong tự nhiên (Ứng tác)

Chiếc rìu, sản phẩm thiết kế (Sáng tạo)

Hình ảnh chiếc rìu, sản phẩm thiết kế rất quen thuộc và phổ biến trong sinh hoạt, lao động của con người, là sản phẩm hoàn thiện về công năng và thẩm mỹ. Sở dĩ nó đạt được sự hoàn thiện như vậy là do sự sáng tạo của con người thông qua thực tiễn lao động, không có lao động, không có đời sống thực tiễn thì không có sáng tạo. Đã có một thời nó được coi là biểu tượng của Design, thậm chí hình ảnh chiếc rìu được xem

ARTS

như tác phẩm nghệ thuật được treo trang trí trong nhà chứ không đơn thuần là vật dụng, bởi nó là sản phẩm sáng tạo, là sự phản ánh lại hình ảnh trong thế giới tự nhiên. Hình ảnh tiền thân của chiếc riu là chiếc riu đá, chiếc riu đá ban đầu chỉ là hòn đá trong tự nhiên mà tổ tiên của loài người đã sử dụng khi đào bới thức ăn. Qua lao động và cuộc sống sinh tồn, trí tuệ phát triển, con người biết mài dũa hòn đá để thuận tiện cho việc đào bới và hái củi. Không dừng lại ở đó sau này khi tìm ra lửa con người đã biết tra thêm cái cán vào chiếc riu, đặc biệt hơn là con người đã biết tra cái cán có chiều dài không quá chiều dài của cánh tay để phát huy tối đa lực, đó là một bước tiến lớn của Ergonomics. Như vậy nhà Thiết kế muốn phản ánh thông điệp của mình thì phải có kiến thức khoa học và năng lực tư duy bằng ngôn ngữ hình ảnh.

3. Vị trí của ngôn ngữ hình ảnh trong Thiết kế Đồ họa

Thiết kế đồ họa là ngành giao tiếp bằng hình ảnh, đó là nghệ thuật phức hợp giữa hình ảnh và chữ viết, trong đó hình ảnh có thể được coi như cửa ngõ quan trọng của thông điệp.

Thiết kế đồ họa là lĩnh vực chuyên môn của thiết kế, có vai trò vô cùng quan trọng trong đời sống con người, đặc biệt trong thời đại ngày nay, lĩnh vực chuyên môn này càng thể hiện được vai trò của mình. Thiết kế đồ họa hiện nay không còn xa lạ đối với mọi người. Có rất nhiều các định nghĩa, khái niệm về Thiết kế đồ họa. Theo Từ điển Bách khoa toàn thư mở Wikipedia thì khái niệm Thiết kế Đồ họa là cụm từ để chỉ: “Một chuyên ngành thuộc về mỹ thuật. Trong đó danh từ "đồ họa" để chỉ những bản vẽ được hiện thị trên một mặt phẳng (đa chất liệu), và động từ "thiết kế" bao hàm ý nghĩa kiến thiết, sáng tạo. Từ đó có thể hiểu, "Thiết kế đồ họa" là kiến tạo một hình ảnh, một tác phẩm lên một bề mặt chất liệu nào đó, mang ý nghĩa nghệ thuật nhằm mục đích trang trí, làm đẹp, phục vụ nhu cầu con người”⁴.

Thiết kế đồ họa có hai thành phần chính là Hình ảnh và Chữ viết được, thể hiện có đọng khái quát chất lọc để truyền đạt thông điệp của nhà thiết kế. Thiết kế đồ họa ngày nay rất đa dạng như thiết kế logo, poster, áp phích, biển quảng cáo, bao bì, nhãn hiệu, ... và đôi khi vượt ra khỏi các khái niệm hàn lâm, ảnh hưởng lớn đến hầu hết các ngành nghề khác trong xã hội.

Thiết kế đồ họa là nghệ thuật của Hình ảnh và thông điệp: có khi Hình ảnh là thông điệp, được thể hiện qua sự khái quát hóa, cách điệu hóa, ước lệ hóa các yếu tố của con người, hoạt động của con người, biểu hiện của tự nhiên bằng hình tượng, biểu tượng biểu đạt...

Ở các nước phát triển sử dụng rất nhiều ngôn ngữ hình ảnh. Người Nhật Bản ngay từ nhỏ đã được học

cách thể hiện những suy nghĩ của mình qua hình ảnh, đó là cách giáo dục tri thức rất hiện đại và khoa học.

Yoshira Yamashita,
icons for Olympia games, 1962

Đừng nhìn tôi

Poster quảng cáo
du lịch Nhật Bản

Quảng cáo một nhà hàng
ở Nhật Bản

Vai trò cơ bản của thiết kế đồ họa là truyền thông điệp đến mọi người. Điều quan trọng là thông điệp đó phải làm cho mọi người đều hiểu. Nếu một sản phẩm thiết kế đồ họa mà chỉ có một số ít những người có chuyên môn, hoặc những người làm nghề mới hiểu thì thiết kế đó thất bại, phải làm cho tất cả số đông đều hiểu thì mới là sản phẩm thiết kế đồ họa đúng nghĩa. Đó là điều khó, bởi nhà thiết kế phải thiết kế một sản phẩm có tính thẩm mỹ cao, ấn tượng nhưng lại phải gần gũi, dễ hiểu cho tất cả mọi tầng lớp xã hội.

ARTS

Một số biển báo WC vui nhộn và đầy ngẫu hứng nghệ thuật tại các khách sạn ở Đức và một số nước châu Âu

Ở Nhật sử dụng ngôn ngữ hình ảnh rất nhiều bởi người Nhật ngay từ nhỏ đã được học thể hiện những suy nghĩ của mình qua hình ảnh

Ngôn ngữ hình ảnh trong các quảng cáo quen thuộc

Những quảng cáo nổi tiếng của Raymond Loewy⁵

Hình ảnh trong nghệ thuật Thiết kế Đồ họa còn mang lại giá trị cho đối tượng phản ánh đôi khi vượt ra khỏi phạm trù thiết kế và gắn với các phạm trù khác như văn hóa, lịch sử...

Các nhà nghiên cứu về lịch sử Design cho rằng mỗi một nền thiết kế đều có những giá trị tư tưởng và tính triết lý riêng, ví dụ: Design Đức có tính tư tưởng cao,

đó là sự khúc chiết, logic. Design Pháp có tính tự do, phóng khoáng, lịch sự. Design Ý là sự ngẫu hứng bản sắc dân tộc, ngẫu hứng của những đường cong, mềm mại, duyên dáng. Design của các nước Bắc Âu hấp dẫn ngũ quan. Người Nhật có một triết lý nằm lòng trong thiết kế: “Nhỏ nhưng mạnh”...

Hình ảnh chiếc xe Vespa- biểu tượng của Design Ý

Hình dáng độc đáo và duyên dáng của chiếc xe Vespa đã trở thành biểu tượng của nền Design Ý, trở thành niềm đam mê của rất nhiều người yêu xe, yêu công nghệ, yêu nghệ thuật trên toàn thế giới và là nguồn cảm hứng bất tận cho thiết kế đồ họa. Nhiều poster quảng cáo cho Vespa làm say đắm lòng người và góp phần tôn vinh giá trị của sản phẩm, tôn vinh thương hiệu và rộng hơn tôn vinh cả nền văn hóa Design của một đất nước.

Một số poster quảng cáo Vespa

ARTS

Thiết kế Đồ họa có vị trí quan trọng trong đời sống xã hội, có thể nói không quá rằng bước chân từ nhà ra ngõ, ra ngoài phố, đâu đâu cũng có sự hiện diện của Hình ảnh - Thiết kế đồ họa. Từ thời nguyên thủy, loài người đã biết dùng hình ảnh như những yếu tố ký hiệu để phản ánh đời sống một cách chân thực, bí ẩn và hấp dẫn, đó là những trang sử đầu tiên của nhân loại. Bước sang thời kỳ văn minh, hình ảnh càng thể hiện vai trò không thể thiếu: như một công cụ, biểu tượng phản ánh trình độ văn minh của nhân loại.

Càng tự hào về nghề nghiệp, càng thấy được vai trò quan trọng của thiết kế Đồ họa đối với xã hội. Nhà thiết kế nói chung, thiết kế Đồ họa nói riêng với vai trò của mình, đồng thời cũng là trụ cột của nền Văn hóa - Kinh tế của một quốc gia, góp phần kiến tạo một xã hội hoàn thiện và sung túc.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Thanh Hải - Tập bài giảng: Lịch sử Thiết kế Đồ họa
2. Nguyễn Bạch Ngọc (2000), *Écôlômi trong thiết kế và sản xuất*, Nxb Giáo dục.
3. *Từ điển Mỹ thuật Phổ thông*, Nxb Giáo dục (2002)
4. *Từ điển Anh- Việt (1999)*, NxbTP Hồ Chí Minh
5. Lê Huy Văn, Trần Văn Bình (2000), *Lịch sử Design*, Nxb Xây dựng
5. Lê Huy Văn (2000), *Lịch sử Mỹ thuật Công Nghiệp*, Nxb Đại học Quốc Gia
6. <https://idesign.vn/graphic-design>
7. <https://99design.com>